

NA

10

wetenschappelijk onderzoek- en documentatie centrum

misdaadverslaggeving in nederland

WVS

ministerie van justitie

Ra 1718

M I S D A A D V E R S L A G G E V I N G
I N N E D E R L A N D

*De ontwikkeling van de Misdaadverslag-
geving in de Nederlandse Dagbladen
tussen 1966 en 1974*

Rapporteurs:
drs. A.W.M. Coenen
mr. J.J.M. van Dijk

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
van het Ministerie van Justitie juni 1976

INHOUDSOPGAVE

	<u>blz.</u>
I. INLEIDING	1
II. METHODE VAN ONDERZOEK	3
III. DE ONTWIKKELING VAN DE MISDAADVERSLAGGEVING IN DE NEDERLANDSE DAGBLADPERS SINDS 1966	5
IV. DE VERSCHILLENDE SOORTEN MISDAADARTIKELEN	7
V. DE KATEGORIE MISDRIJVEN WAAROVER WORDT GESCHREVEN	9
VI. ENKELE INHOUDELIJKE ASPEKTEN VAN DE MISDAAD- BERICHTEN	12
VII. DE MISDAADVERSLAGGEVING IN DE VERSCHILLENDE KRANTEN	13
VIII. SLOTBESCHOUWING	15

I. INLEIDING

"Maar, zo wil ik toevoegen, hoeveel beroering een dergelijke gebeurtenis teweegbrengt, wordt ook bepaald door de aard van de berichtgeving erover. Het is een wisselwerking. U reageert niet alleen op de beroering in de samenleving, U maakt ook beroering. Discussie is noodzakelijk over de werkzaamheid van de publiciteitsmedia in gevallen van gijzeling en kidnapping".

Mr. A.A.M. van Agt
Minister van Justitie
op het symposium
"Media en Gijzeling", 1975

- * Naar aanleiding van de gijzelingszaken die de ^{begin} ~~laatste~~ jaren ⁷⁰ in Nederland hebben plaatsgevonden, is een discussie op gang gekomen over de normen waaraan de verslaggeving van dergelijke kriminele gebeurtenissen zou moeten voldoen. Van verschillende zijden is erop gewezen dat van een al te sensationele verslaggeving schadelijke effecten kunnen uitgaan. Door de berichtgeving in de dagbladers over een gijzelingsaffaire kunnen de gemoederen bij een deel van de bevolking namelijk zo hoog oplopen dat de overheid in feite gedwongen wordt om te kiezen voor een snelle, gewelddadige aanpak (bv. om te voorkomen dat er door de burgers een vorm van eigenrichting zal worden toegepast).
- Is datgene wat voor gijzelingsaffaires geldt ook van toepassing op "gewone" misdrijven? Kan ook hier van sensationele berichtgeving een ongewenste invloed uitgaan? Verschillende criminologen hebben recentelijk de veronderstelling geuit dat de onrustgevoelens die bij een deel van de bevolking aanwezig zijn over de ontwikkeling van de criminaliteit ten dele een gevolg zijn van de manier waarop tegenwoordig in de Nederlandse dagbladers over misdrijven wordt geschreven. Door de hoofdredactie van het Algemeen Dagblad werd deze veronderstelling destijds weinig aannemelijk genoemd omdat de dagbladredacties ten aanzien van de misdaadverslaggeving tegenwoordig juist meer terughoudendheid in acht zouden nemen dan vroeger.

Is dat ook zo? Het beantwoorden van deze vraag is niet zonder belang. De veronderstelling dat bestaande onrustgevoelens mede tot stand komen door de wijze waarop in de Nederlandse pers over de misdaad wordt gerapporteerd, impliceert immers dat hierover tegenwoordig anders wordt geschreven dan voorheen het geval was. Vroeger kwamen dit soort onrustgevoelens immers veel minder voor.

③ a
b
c
Voor het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie was deze discussie over de rol van de pers bij het ontstaan van onrustgevoelens dan ook aanleiding een onderzoek uit te voeren naar de ontwikkeling van de misdaadverslaggeving in de Nederlandse dagbladers gedurende de laatste tien jaar.]

II. METHODE VAN ONDERZOEK

Zoals uit het voorgaande blijkt is ons onderzoek gericht op beantwoording van de vraag in hoeverre er zich in de berichtgeving over misdaad verschuivingen hebben voorgedaan.

Om hiertoe de benodigde gegevens te verkrijgen werd gebruik gemaakt van de methode der inhoudsanalyse. Van elf krantentitels waaronder vijf landelijke dagbladen (De Telegraaf, Algemeen Dagblad, Volkskrant, Trouw en NRC-Handelsblad) en zes regionale dagbladen (De Gelderlander, Haagsche Courant, Utrechts Nieuwsblad, Eindhovens Dagblad, Nieuwsblad van het Noorden en De Limburger) werd de ontwikkeling van de berichtgeving over de in Nederland gepleegde delikten sinds 1965 onderzocht. Hiertoe werden uit de jaargangen 1966, 1968, 1970, 1972 en 1974 van elk van deze elf krantentitels 24 kranten geselecteerd. In totaal werden dus 1320 kranten bestudeerd (per krantentitel 120). De gekozen elf dagbladen en het lezerspubliek van deze bladen mogen als representatief worden beschouwd voor de Nederlandse dagbladpers en de Nederlandse krantelezers. De aantallen bestudeerde kranten zijn voldoende groot om statistisch-betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de ontwikkeling van de misdaadverslaggeving sinds 1966 en de onderlinge verschillen die de krantentitels op dit gebied vertonen.

Welke variabelen werden in ons onderzoek betrokken?

Zowel van de kranten waarin één of meer artikelen over misdaad bleken te staan als van deze artikelen zelf werd een groot aantal gegevens vastgelegd. Per krant werd onder meer geregistreerd de dagbladtitel, de datum van verschijning en het aantal (redactionele) pagina's. Van de artikelen over kriminaliteit werden twee soorten kenmerken vastgelegd. Ten eerste werd gekeken naar de lay-out van het artikel (de kolomlengte¹⁾, de plaats in de krant, de soort kop, de grootte van de kop, het gebruik van illustratiemateriaal e.d.). De tweede groep van variabelen, betrof de inhoud van het artikel. Daarbij werd allereerst gekeken naar de journalistieke categorie waartoe het artikel behoorde (bericht over een gepleegd misdrijf, rechtbankverslag, algemene beschouwing, ingezonden brief, etc.). Van de misdaadberichten en de rechtbankverslagen werd tevens vastgesteld over welk type misdrijven zij handelden (misdrijven tegen de persoon, vermogensmisdrijven, verkeersmisdrijven, etc.).

¹⁾ Bij de meting van de kolomlengte werd uitgegaan van een 8-kolomsindeling. Voor kranten die een andere kolomindeling hebben werden correcties ingevoerd.

Tenslotte werden de misdaadberichten en rechtbankverslagen nog op een aantal specifieke, inhoudelijke kenmerken geanalyseerd: gekeken werd bv. of er generaliserende opmerkingen in voorkwamen, en of het optreden van de politie werd besproken.

III. DE ONTWIKKELING VAN DE MISDAADVERSLAGGEVING IN DE NEDERLANDSE
DAGBLADPERS SINDS 1966

Op de vraag naar de kwantitatieve ontwikkeling van de misdaadverslaggeving in de Nederlandse dagbladers sinds 1966 wordt gevende door ons verzamelde gegevens een duidelijk antwoord. Uit de in tabel 1 weergegeven onderzoekuitkomsten blijkt dat in 1972 en 1974 in de Nederlandse dagbladers 6% meer artikelen over kriminaliteit zijn verschenen dan in 1966 en 1968. Belangrijker is echter dat de gemiddelde (kolom-)lengte van een kriminaliteitsartikel gedurende de onderzoekperiode aanzienlijk is toegenomen (met 31%).

De totale hoeveelheid kolomruimte die gemiddeld in een Nederlandse krant met kriminaliteitsartikelen is gevuld is derhalve tussen 1966 en 1974 sterk toegenomen. Om het eens wat ongewoon uit te drukken: in 1966 werd gemiddeld 147.3 centimeter kolomlengte aan misdaad besteed tegen 205.6 centimeter in 1974, hetgeen neerkomt op een toename van bijna 40%.

Nu zou men kunnen menen dat deze toename van de misdaadverslaggeving wellicht berust op een uitbreiding van de redactionele ruimte die de dagbladredakties ter beschikking staat. Dit blijkt echter niet het geval te zijn. Ook wanneer wij de totale ruimte die aan misdaadartikelen wordt besteed relateren aan de totale redactionele ruimte per krant, geven de misdaadartikelen een forse toename te zien. In 1966 werd 2.6% van de redactionele ruimte ingenomen door artikelen over misdaad, terwijl dit in 1974 3.44% is (een toename van 32.3%).

TABEL 1. De kwantitatieve ontwikkeling van de misdaadverslaggeving in de Nederlandse dagbladers sinds 1966.				
	aantal artikelen	gem. lengte van een kriminaliteitsart.	gem. totale lengte kriminaliteitsart. per krant	% van de red. ruimte ingenomen door kriminaliteitsart.
1966	(1861)	20.9 cm	147.3 cm	2.60
1968	(1853)	19.4 cm	136.4 cm	2.34
1970	(1808)	26.5 cm	181.1 cm	2.83
1972	(1979)	25.8 cm	193.6 cm	3.05
1974	(1977)	27.4 cm	205.6 cm	3.44
	(9478)	24.0 cm	172.8 cm	2.85
toename 1966-1974	+6.2%	+31.1%	+39.6%	+32.3%

Vergeleken met 1966 en 1968 stonden er dus in 1972 en 1974 meer artikelen over misdaad in de Nederlandse kranten. Bovendien blijkt dat deze artikelen aanzienlijk langer waren. De waarnemingskans van een krante-artikel wordt echter niet alleen bepaald door de lengte ervan. Andere kenmerken van de lay-out spelen daarbij ook een belangrijke rol. In dit verband zijn onder meer van belang de pagina waarop het artikel staat (de eerste vier oneven pagina's worden het meest gelezen) de grootte van de kop en het gebruik van illustratiemateriaal. Wanneer wij de misdaadartikelen die in 1974 in de dagbladen verschenen qua lay-out vergelijken met de artikelen die in 1966 verschenen dan blijken er duidelijke verschillen te zijn. In 1974 stond 63% van de misdaadartikelen op de pagina's 1, 3, 5, of 7 tegen 47% in 1966, terwijl in 1974 58% van de misdaadartikelen een duidelijke kop had (16 punts of groter) tegen 51% in 1966. Het percentage misdaadartikelen waarbij illustratiemateriaal werd afgedrukt is tussen 1966 en 1974 bijna verdubbeld (10.2% van de artikelen was in 1974 geïllustreerd tegen 5.2% in 1966). Uit deze verschillen blijkt duidelijk dat de misdaadartikelen die in 1974 in de kranten stonden afgedrukt gemiddeld qua lay-out opvallender waren dan de misdaadartikelen in de kranten van 1966.

De konklusie over de ontwikkeling van de misdaadverslaggeving in de Nederlandse dagbladpers luidt daarom als volgt. In 1974 verschenen er niet alleen meer misdaadartikelen in de Nederlandse dagbladen dan in 1966 maar deze artikelen waren bovendien aanzienlijk langer en qua lay-out opvallender dan de misdaadartikelen van vroeger.

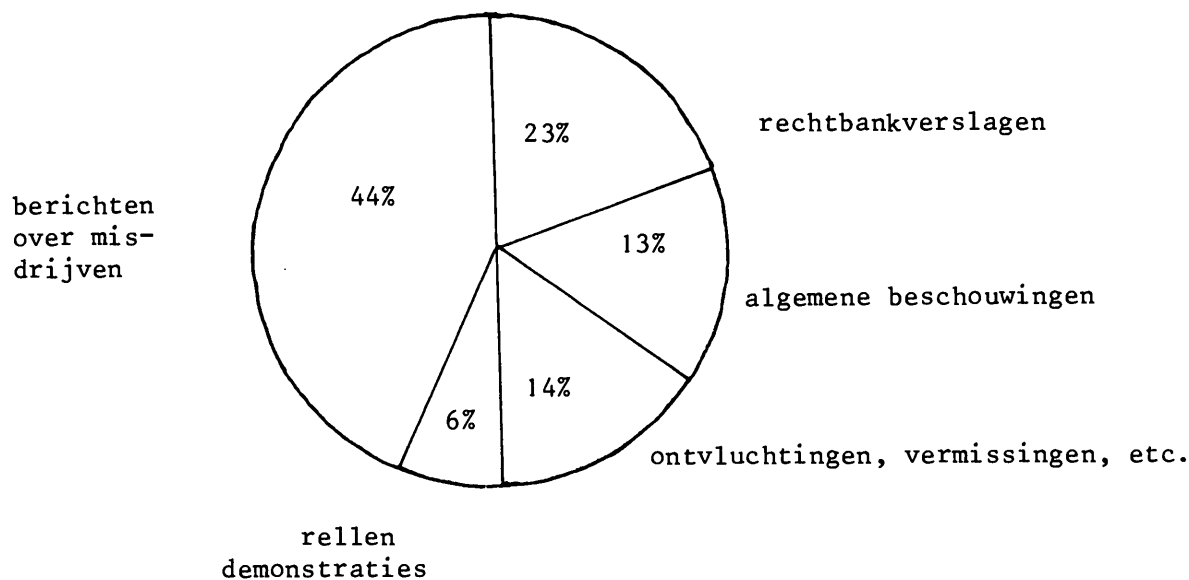
IV. DE VERSCHILLENDE SOORTEN MISDAADARTIKELEN

Binnen de artikelen over kriminaliteit die in de dagbladers verschijnen kunnen verschillende typen worden onderscheiden. Naast de berichten over recentelijk gepleegde misdrijven, zijn er bv. de rechtbankverslagen, de reportages over rellen en/of demonstraties en de algemene (kriminologische) beschouwingen. In tabel 2 hebben wij weergegeven hoe de 9.478 misdaadartikelen die binnen het kader van dit onderzoek werden geanalyseerd over deze vaste journalistieke "rubrieken" waren verdeeld.

	aantal artikelen	
	absoluut	in %
berichten over misdrijven	5903	62.3
rechtbankverslagen	1874	19.8
rellen, demonstraties	227	2.4
algemene beschouwingen	387	4.1
ingezonden brieven	99	1.0
ontvluchtingen	115	1.2
vermissingen	74	0.8
juridische procedures	33	0.3
anders	766	8.1
TOTAAL	9478	100.0

Uit tabel 2 kunnen we aflezen dat van de artikelen over kriminaliteit in de dagbladen 62% bestaat uit berichten over recentelijk gepleegde misdrijven en 20% uit rechtbankverslagen. Slechts 4% van de artikelen over dit onderwerp hebben een min of meer beschouwend karakter. De verschillende typen misdaadartikelen hebben echter niet alle dezelfde gemiddelde lengte. De misdaadberichten hebben bv. gemiddeld een kolomlengte van 17 cm, terwijl de algemene beschouwingen gemiddeld 76 cm lang zijn. Om een goed beeld te krijgen van het aandeel dat de verschillende soorten berichten hebben in de totale misdaadverslaggeving hebben wij uitgerekend hoe de kolommen die dagelijks aan misdaad worden besteed over de verschillende typen van misdaadartikelen worden verdeeld.

De uitkomsten van deze berekening hebben wij weergegeven in figuur 1.



Figuur 1. Het aandeel van de verschillende typen misdaadartikelen in het totaal van de misdaadverslaggeving (berekend naar kolomlengte).

Uit figuur 1 blijkt dat ook wanneer men kijkt naar de hoeveelheid kolomruimte die aan de verschillende typen misdaadartikelen wordt besteed, de berichten over misdrijven het grootste deel uitmaken van de misdaadverslaggeving (44%). Aan de rechtbankverslagen wordt 23% van de kolomruimte besteed en aan beschouwende artikelen 13%. Sinds 1966 is er in de onderlinge verhouding tussen de verschillende typen misdaadartikelen nauwelijks verandering gekomen. Het aandeel van de rechtbankverslaggeving liep enigszins terug (van 25.5% in 1966 naar 21.4% in 1974). De artikelen over rellen en demonstraties maakten in de jaren 1966 en 1970 een relatief groot deel uit van de misdaadverslaggeving.

Uit de verdeling van de misdaadartikelen over de verschillende typen artikelen blijkt dat de dagbladen vooral aandacht besteden aan het kriminele incident. Aan de kriminaliteit als verschijnsel in de samenleving wordt door de kranten veel minder aandacht besteed. Daarnaast mag gekonkludeerd worden dat, hoewel de dagbladverslaggevers de laatste jaren bij veel rechtbanken meer faciliteiten hebben gekregen, dit niet geleid heeft tot een toename van het aantal rechtbankverslagen.

V. DE KATEGORIE MISDRIJVEN WAAROVER WORDT GESCHREVEN

Zowel de berichten over recentelijk gepleegde delikten als de rechtbankverslagen gaan altijd over een concreet misdrijf. In het onderzoek is nagegaan op welke categorieën misdrijven de berichten en/of rechtbankverslagen doorgaans betrekking hebben.

Om te beginnen hebben wij gekeken welk percentage van de misdaadberichten en de rechtbankverslagen betrekking had op de verschillende soorten kriminaliteit (zedendelikten, delikten tegen de persoon, vermogensdelikten, etc.). De uitkomsten hiervan zijn opgenomen in tabel 3. In deze zelfde tabel wordt tevens weergegeven wat de gemiddelde kolomlengte is van de berichten over de verschillende deliktsoorten.

TABEL 3. De verdeling van de misdaadberichten naar deliktskategorie.

	aantal artikelen		gem. lengte per artikel
	absoluut	in %	in cm.
gekwaliceerde vermogensdelikten	2019	34.2	13.7
agressieve delikten tegen personen	1332	22.6	23.1
vermogensdelikten	1085	18.4	13.3
agressieve delikten tegen zaken	514	8.7	19.9
overige	286	4.8	23.2
wegen en verkeer	219	3.7	12.6
zedendelikten	170	2.9	10.8
openbare orde en gezag	166	2.8	27.0
opiumwet	112	1.9	14.5
TOTAAL	5903	100.0	17.0 cm

Uit tabel 3 blijkt dat aan de deliktskategorieën "agressief delikt tegen de persoon" (mishandelingsdelikten en levensdelikten) en "gekwaliceerd vermogensdelikt" (inbraken en roofovervallen) de meeste kranteberichten worden gewijd. De berichten over geweldsdelikten nemen bovendien gemiddeld relatief veel ruimte in beslag. Hebben zich hierin de afgelopen jaren nog bepaalde verschuivingen voorgedaan? Dat blijkt inderdaad het geval te zijn.

Tussen 1966 en 1974 heeft de inhoud van de misdaadberichten in één opzicht een belangrijke wijziging ondergaan. In 1966 had nog maar 28.6% van de misdaadberichten betrekking op een gekwalificeerd vermogensdelikt. In 1974 was dit percentage opgelopen tot 39.7%. De procentuele toename van de berichten over gekwalificeerde vermogensdelikten wordt volledig gekompenseerd door een daling van de berichten over "gewone" vermogensdelikten (diefstal, verduistering). Het aandeel van de overige deliktskategorieën in de misdaadberichtgeving is vrijwel konstant gebleven. De stijging van de berichten over gekwalificeerde vermogensdelikten berust waarschijnlijk ten dele op een forse toename van het aantal berichten over roofovervallen.

Waarover schrijft men nu? Het zal duidelijk zijn dat de kranteredakties niet over alle misdrijven die worden gepleegd artikelen kunen publiceren. Er moet dus een bepaalde selectie worden gemaakt. Om te kunnen zien hoe deze selectie doorgaans uitvalt hebben wij de verdeling van de misdaadberichten over de verschillende deliktskategorieën vergeleken met de verdeling van de in diezelfde jaren ter kennis van de politie gekomen delikten over de verschillende deliktskategorieën. Om een zo zuiver mogelijke vergelijking te maken hebben wij daarbij gekeken naar de percentages die de berichten over de verschillende typen delikten qua kolomlengte uitmaken van het totaal aan kolomruimte dat aan misdaadberichtgeving wordt besteed. Uit tabel 4 kan worden afgelezen hoe deze vergelijking uitvalt.

TABEL 4. De verdeling naar deliktskategorie van de misdaadberichten en van de ter kennis van de politie gekomen misdrijven.		
	verdeling van de ruimte voor misdaadberichten in %	verdeling van de geregistreerde delikten in %
agressieve delikten tegen personen	31	4
gekwaliceerde vermogensmisdrijven	27	21
vermogensmisdrijven	14	52
agressieve delikten tegen zaken	10	4
overige	7	2
openbare orde en gezag	4	1
wegen en verkeer	3	12
zedendelikten	2	3
opiumwet	2	1
Totaal	100	100

Uit tabel 4 blijkt dat misdrijven waarbij de fysieke integriteit van het slachtoffer wordt aangetast of bedreigd, zoals levensdelikten, mishandelingsdelikten of roofovervallen, binnen de misdaadberichten in de krant sterk oververtegenwoordigd zijn. De berichtgeving in de kranten over de recentelijk gepleegde misdrijven geeft in dit opzicht dus een sterk vertekend beeld van de reële kriminaliteit.

Ook van de rechtbankverslagen is nagegaan over welk type criminaliteit zij handelen. De verdeling van de rechtbankverslagen over de verschillende deliktskategorieën hebben wij vergeleken met de verdeling van de in 1972 uitgesproken veroordelingen over de verschillende deliktskategorieën. Ook bij deze vergelijking zijn wij uitgegaan van de procentuele verdeling van de kolomruimte die aan rechtbankverslagen wordt besteed voor de verschillende deliktskategorieën.

TABEL 5. De verdeling naar deliktskategorie van de rechtbankverslagen en van de in 1972 uitgesproken veroordelingen.

	verdeling van de ruimte voor rechtbankverslagen in %	aantal veroordelingen in 1972 in %
agressieve delikten tegen personen	39	9
gekwaliceerde vermogensmisdrijven	16	21
vermogensmisdrijven	16	22
openbare orde en gezag	8	4
overige	6	6
wegen en verkeer	6	30
agressieve delikten tegen zaken	3	5
opiumdelikten	3	1
zedendelikten	3	2
Totaal	100	100

Uit tabel 5 kan men aflezen dat bij de rechtbankverslagen de agressieve delikten tegen de persoon nog sterker zijn oververtegenwoordigd dan bij de berichten over recentelijk gepleegde misdrijven. De rechtbankverslagen geven derhalve allerminst een representatief beeld van de misdrijven waarmee de rechters in Nederland worden gekonfronteerd.

VI. ENKELE INHOUDELIJKE ASPEKTEN VAN DE MISDAADBERICHTEN

De berichten over recentelijk gepleegde misdrijven die in de onderzochte kranten stonden werden op een aantal punten inhoudelijk geanalyseerd. Zo werd gekeken of er generaliserende opmerkingen over typen delikten of daders werden gemaakt, en of er kritiek werd uitgeoefend op de politieke of justitiele overheid. Wat bleek nu? Generaliserende opmerkingen werden slechts in 2.4% van de misdaadberichten gemaakt. Een toename van het percentage generalisaties gedurende de vijf onderzoekjaren viel niet te konstateren. Kritische opmerkingen over het beleid van de justitiele overheid bleken slechts sporadisch voor te komen, nl. in nog geen 2% van de 5903 misdaadberichten die werden geanalyseerd. Over het optreden van de politie werd in 8.5% van de berichten een opmerking gemaakt. Over alle onderzoekjaren tesamen houden de kritische en de lovende commentaren over het politieoptreden elkaar precies in evenwicht (4.3% lovende commentaren en 4.2% kritische commentaren). De politie heeft echter in 1974 een betere pers gehad dan in 1966. In 1974 werd in de kranten vrijwel in het geheel geen kritiek geleverd op de politie. Wat de teneur van de misdaadberichten betreft kan worden gekonstateerd dat in de Nederlandse kranten over het algemeen weinig generaliserende opmerkingen voorkomen over typen van daders. De Nederlandse misdaadverslaggevers blijken zich in het algemeen ook te onthouden van het maken van kritische opmerkingen over het beleid van de politieke of justitiele overheid.

VII. DE MISDAADVERSLAGGEVING IN DE VERSCHILLENDE KRANTEN

In het voorgaande hebben wij van alle kranten tesamen aangegeven hoe het met de verslaggeving over de misdaad staat. Nu is het algemeen bekend dat sommige kranteredakties meer artikelen over misdaad in hun kolommen opnemen dan andere redakties. Om een goed beeld van deze onderlinge verschillen te krijgen, werden de misdaadartikelen die in elk van de twaalf bestudeerde dagbladtittels werden aangetroffen, met elkaar vergeleken. De voornaamste uitkomsten van deze subanalyse hebben wij weergegeven in tabel 6.

TABEL 6. De artikelen over kriminaliteit in de verschillende dagbladen.				
	aantal artikelen	gemiddelde lengte per artikel	gemiddelde lengte per krant	het % van de redaktionele ruimte per krant
De Telegraaf	(824)	34.5 cm	236.9 cm	3.86%
Algemeen Dagblad	(848)	31.5 cm	222.4 cm	3.46%
Volkskrant	(796)	22.3 cm	147.7 cm	2.63%
Trouw	(577)	23.1 cm	100.8 cm	2.30%
NRC/Handelsblad	(589)	16.5 cm	81.1 cm	1.40%
Landelijke Dagbladen	(3634)	26.4 cm	159.8 cm	2.73%
De Gelderlander	(1134)	18.8 cm	177.8 cm	2.95%
Haagsche Courant	(1157)	24.5 cm	230.0 cm	3.03%
Utrechts Nieuwsblad	(751)	25.6 cm	160.3 cm	2.61%
Eindhovens Dagblad	(853)	19.3 cm	136.9 cm	2.49%
Nieuwsblad v/h Noorden	(1045)	25.2 cm	219.7 cm	3.65%
De Limburger	(904)	22.8 cm	171.5 cm	2.98%
Regionale Dagbladen	(5844)	22.6 cm	183.7 cm	2.95%
totaal dagbladen	(9478)	24.0 cm	172.8 cm	2.85%

Uit tabel 6 blijkt dat de regionale dagbladen over het algemeen meer artikelen over misdaad opnemen dan de landelijke dagbladen. Hierbij moet echter wel aangetekend worden dat de meeste regionale bladen meer redaktionale ruimte tot hun beschikking hebben dan de landelijke dagbladen. Wanneer men kijkt naar het percentage van de redaktionele ruimte dat met misdaadartikelen wordt gevuld dan verschillen de regionale en de landelijke dagbladen nauwelijks van elkaar.

Wel blijken er tussen de afzonderlijke kranten (aanzienlijke) verschillen te bestaan. Bij de landelijke dagbladen bv. ligt het percentage redactionele ruimte dat in de Telegraaf en het Algemeen Dagblad aan kriminaliteit wordt besteed, duidelijk boven het gemiddelde in deze categorie.

NRC-Handelsblad ligt daar duidelijk onder. Bij vergelijking van Telegraaf en NRC blijkt dat de eerste bijna drie keer zoveel "misdaad" in haar kolommen doet als de tweede. Ook Trouw voert hier een aanzienlijk terughoudender beleid.

Deze verschillen in omvang worden nog versterkt door de verschillen in lay-out. Van de artikelen over kriminaliteit die in De Telegraaf verschijnen staat bv. 17% op de voorpagina, tegen 6% van de artikelen in het NRC-Handelsblad. Van de koppen bij de misdaadartikelen, is in De Telegraaf 61% 16 punts of groter tegen 23% van de misdaadkoppen in het NRC-Handelsblad. Ook alle andere elementen van de lay-out bevestigen het beeld dat naar voren komt uit tabel 6: naarmate de kranten meer aan misdaadverslaggeving doen, leggen zij op de artikelen over misdaad ook meer de nadruk door middel van een meer opvallende lay-out.

Ook inhoudelijk zijn er enkele in het oog springende verschillen tussen de misdaadartikelen in de verschillende kranten. In de misdaadberichten in De Telegraaf staan iets vaker generaliserende opmerkingen over een bepaald type daders of een bepaald type misdrijven dan in de andere kranten (nl. in 4.1% van de berichten tegen 2.2% in alle kranten samen).

Daarnaast blijken er in de landelijke dagbladen iets vaker kritische opmerkingen te staan over het justitiële of politieke beleid dan in de regionale dagbladen.

Uit de grote kwantitatieve verschillen tussen de misdaadverslaggeving in de diverse kranten kan men afleiden dat de aandacht die een dagblad aan misdaad besteedt sterk afhankelijk is van het in deze gevoerde redactionele beleid. Op de vraag welke factoren hieraan ten grondslag liggen kon het door ons uitgevoerde onderzoek geen antwoord geven. Naast commerciële overwegingen - de misdaad loont! - zouden ook ideologische overwegingen hier een rol kunnen spelen. Een aanwijzing voor dit laatste is dat de enige regionale krant met een van oudsher sociaal-democratische redactie, het Utrechts Nieuwblad, naar verhouding weinig plaats inruimt voor misdaadartikelen.

VIII. SLOTBESCHOUWING

Uit de in hoofdstuk III besproken onderzoekresultaten is gebleken dat de misdaadverslaggeving in de Nederlandse dagbladers tussen 1966 en 1974 niet onaanzienlijk in omvang is toegenomen. De kolommen met misdaadartikelen waren in 1972 en 1974 ruim 30% langer dan in 1966 en 1968. Bovendien hebben de misdaadartikelen ook nog een meer opvallende lay-out gekregen. Hoe moet men deze stijging verklaren? De toename van de misdaadverslaggeving zou ten dele een gevolg kunnen zijn van een stijging van de in Nederland gepleegde misdrijven. Wanneer men de ontwikkeling van de ter kennis van de politie gekomen misdrijven tussen 1966 en 1974 vergelijkt met de kwantitatieve ontwikkeling van de misdaadverslaggeving blijkt de stijging van de misdaadverslaggeving bv. nog achter te zijn gebleven bij de stijging van de kriminaliteit. Een dergelijke vergelijking is echter weinig reëel. De misdaadverslaggeving heeft immers, zoals wij in hoofdstuk V hebben gezien, vooral betrekking op één specifieke categorie misdrijven, te weten de misdrijven waarbij geweld wordt gebruikt tegen personen. Bij deze categorie misdrijven is geen sprake geweest van een toename van de kriminaliteit. Zowel uit de politieke als uit de justitiele statistiek blijkt nl. dat het aantal geweldmisdrijven (mishandelingen en levensdelikten tesamen) sinds 1966 niet is toegenomen. Nu zou men nog op kunnen merken dat ook de vergelijking van de ontwikkeling van de misdaadverslaggeving met de ontwikkeling van de agressieve misdrijven tegen personen niet geheel zuiver is. Zowel de misdaadberichten als de rechtbankverslagen hebben immers vooral betrekking op zeer ernstige geweldsmisdrijven, zoals roofovervallen en levensdelikten (moord en doodslag). Uit de kriminele statistiek blijkt nu dat deze categorie van zware geweldsdelikten sinds 1966 wel een toename vertoont. Deze toename bestaat echter absoluut bezien slechts uit ongeveer driehonderd misdrijven. Daarnaast kan men hier opmerken dat een dergelijke toename wellicht de stijging van het aantal berichten over kriminaliteit kan verklaren. Zij maakt niet duidelijk waarom de lengte van de betrokken artikelen zo sterk moet stijgen (met 31%). De groei van de misdaadverslaggeving kan dus slechts zeer ten dele verklaard worden uit de stijging van de zeer ernstige geweldsdelikten. Het lijkt dan ook waarschijnlijker dat deze groei mede berust op een wijziging in het beleid van de kranteredakties ten aanzien van de misdaadverslaggeving. Dit laatste lijkt met name te gelden voor de verdubbeling van het percentage misdaadartikelen waarbij foto's of tekeningen werden afgedrukt.

Samenvattend mag de eerste konklusie van ons onderzoek dan ook luiden, dat van de vermeende toegenomen redactionele terughoudendheid van de kranten (zie onze inleiding) geen sprake is. Integendeel ! De kranten besteden tegenwoordig aanzienlijk meer aandacht aan de kriminaliteit dan vroeger het geval was. Wat betekent dit nu? Mag men hieruit bv. afleiden dat de dagbladen mede verantwoordelijk zijn voor de onrustgevoelens van de burgerij over de kriminaliteit? Leidt bv. de sterk op extreme incidenten toegespitste misdaadjournalistiek in de dagbladpers niet tot een zodanige beeldvorming bij het publiek over de kriminaliteit dat de bestaande onrustgevoelens nodeloos worden versterkt? Deze vragen laten zich niet zomaar beantwoorden. Enkele recentelijk uitgevoerde onderzoeken naar de onrustgevoelens onder de bevolking hebben echter aanwijzingen opgeleverd dat er relaties bestaan tussen de misdaadverslaggeving in de kranten en de onrustgevoelens over kriminaliteit. Om te beginnen is uit het W.O.D.C.-onderzoek "Onrustgevoelens in Nederland" ¹⁾ gebleken dat personen met relatief veel onrustgevoelens vaker de misdaadartikelen in de krant lezen dan anderen. Van de Nederlandse krantelzers leest 77% altijd of geregeld de misdaadartikelen, terwijl van de groep "zeer verontrusten" 87% dit doet. Uit ditzelfde onderzoek is ook gebleken dat van de mensen die wel eens denken aan de mogelijkheid om slachtoffer te worden van een misdrijf 40% hiertoe komt naar aanleiding van een misdaadartikel in de krant.

Een recentelijk door het W.O.D.C. uitgevoerd onderzoek naar de misdaad als gespreksonderwerp heeft verder uitgewezen dat 65% van alle gesprekken over misdrijven worden gevoerd naar aanleiding van een krantenartikel. Ook uit dit gegeven blijkt duidelijk dat de dagbladen een belangrijke rol spelen bij de opinievorming van de bevolking over de kriminaliteit.

In een onlangs door drs. J.P.S. Fiselier, wetenschappelijk medewerker op het Criminologisch Instituut van de Katholieke Universiteit te Nijmegen uitgevoerd onderzoek naar de onrustgevoelens van de bevolking werden aan de ondervraagden een aantal uitspraken voorgelegd over de ontwikkeling van de kriminaliteit (o.a. de uitspraak: "De gewelddadige misdaad is in Nederland de laatste tijd schrikbarend toegenomen"). Op basis van de antwoorden op de vraag of men het met deze uitspraken eens was werd voor elke deelnemer aan het onderzoek een bezorgdheidskore vastgesteld. Personen die het met de bovengenoemde uitspraken

1) Zie het W.O.D.C.-rapport "Onrustgevoelens in Nederland".

niet eens waren, behaalden een negatieve score, terwijl de personen die de uitspraken onderschreven een positieve score behaalden. In het Nijmeegse onderzoek werd ook gevraagd welke krant men bij voorkeur las. In tabel 7 hebben wij voorzover dat mogelijk was de gemiddelde bezorgdheidsscore van de personen die bij voorkeur een bepaalde krant lazen vergeleken met het percentage van de redactionele ruimte in de bewuste krant dat met misdaadartikelen is gevuld.

	bezorgdheidsscore	percentage misdaadartikelen
De Telegraaf	+1.25	3.86%
De Provinciale Pers	+1.05	2.95%
Algemeen Dagblad	+1.05	3.46%
Trouw	-0.03	2.30%
Volkskrant	-0.36	2.63%
NRC/Handelsblad	-0.60	1.40%

Uit tabel 7 blijkt dat onder de lezers van dagbladen die relatief veel misdaadartikelen opnemen meer bezorgdheid bestaat over de ontwikkeling van de kriminaliteit in Nederland dan onder de lezers van dagbladen die minder aan misdaadverslaggeving doen. Ook deze onderzoekuitkomst vormt een aanwijzing dat het beeld dat de bevolking heeft van de kriminaliteit mede wordt bepaald door de misdaadverslaggeving in de dagbladen.

Graag willen wij nogmaals benadrukken dat het hier niet om onomstotelijke bewijzen gaat. De materie is trouwens te ingewikkeld om in dit stadium al bewijzen te kunnen leveren. Men kan zich zelfs afvragen of het ooit wel mogelijk zal zijn een definitief antwoord te geven op de vragen waar het hier omgaat. Eén en ander neemt echter niet weg dat er wel een groot aantal aanwijzingen zijn die alle in dezelfde richting wijzen. Op basis van de ons bekende gegevens zijn wij dan ook geneigd te stellen dat de kranten door hun wijze van berichtgeven mede bij kunnen dragen aan het ontstaan van onrustgevoelens van de burgerij over de kriminaliteit.

Welke praktische konsekwenties zouden aan de hier gepresenteerde konklusies kunnen worden verbonden? In feite gaat het hier om een probleem dat niet in de eerste plaats de overheid regardeert maar de redakties van de verschillende dagbladen. De dagbladredakties dienen zich er bewust van te zijn dat de manier waarop zij over de kriminaliteit schrijven mede bepaalt hoe de bevolking over dit emotioneel geladen onderwerp denkt.

Aangezien de misdaadverslaggeving in de dagbladpers sinds 1966 duidelijk een zwaarder aksent heeft gekregen kan men zich afvragen of dagbladredakties zich niet nog eens extra zouden moeten bezinnen op de mogelijke effecten hiervan op het lezerspubliek.

Naast de in het voorgaande gepresenteerde meer negatieve uitkomst van ons onderzoek mag een positieve konklusie niet ontbreken.

Uit het hier besproken onderzoek is ook gebleken dat de Nederlandse kranten bij het schrijven over misdaad wel degelijk bepaalde journalistieke fatsoensnormen in acht nemen: generaliserende opmerkingen e.d. *) blijven bv. over het algemeen achterwege. Wel wordt bij de verslaggeving over de gepleegde misdrijven selektief te werk gegaan. Zoals reeds eerder werd gezegd, ligt de nadruk bij de verslaggeving sterk op de gewelddadige vormen van kriminaliteit, terwijl bv. de verkeersmisdrijven vrijwel worden genegeerd. Vanuit hun nieuwswaarde bezien is dit natuurlijk wel begrijpelijk. Dat neemt niet weg dat hierdoor een vertekend beeld kan ontstaan. De overheid zou kunnen proberen om over dit soort kwesties een diskussie op gang te brengen in de perswereld.

Daarnaast zou de overheid kunnen overwegen om zelf een aktiever voorlichtingsbeleid te gaan voeren. Daarbij kan zowel gedacht worden aan het uitgeven van perskommuniquéés als aan meer direkte vormen van voorlichting. Op de korte termijn lijkt het echter vooral gewenst dat er een gesprek tot stand komt tussen het Ministerie van Justitie en de dagbladredakties (of de vereniging van rechtbankverslaggevers) over de misdaadverslaggeving in de Nederlandse dagbladpers.

*) Spreken over de gastarbeiders wanneer een in Nederland werkzame Turk voor een bepaald misdrijf wordt veroordeeld, enz.